Doorstroom in de beroepskolom

Een handreiking voor vmbo, mbo en hbo

Veel instellingen zoeken naar manieren om studenten beter te ondersteunen in de overstap naar vervolgonderwijs. Dat vraagt om samenwerking, waarbij instellingen samen oplossingen zoeken voor knelpunten bij schakelmomenten in de onderwijsketen. In een praktijkgericht onderzoek, gesubsidieerd door het NRO, hebben vmbo-, mbo- en hbo-instellingen - de Christelijke Onderwijsgroep Gelderland (COG), het Graafschap College en HAN University of Applied Sciences - met onderzoekers van de HAN, KBA Nijmegen en Oberon aanpakken ontworpen met als doel de overgangen vmbo-mbo en mbo-hbo soepeler te verlopen voor leerlingen en studenten.

De designteams

In het onderzoek hebben onderzoekers en docenten uit het vmbo en mbo of uit het mbo en hbo in vijf designteams samengewerkt. De teams hebben verschillende onderwijsarrangementen ontwikkeld.

Het Perron
vmbo en mbo

Titus Brandsma
Astrum College

Graafschap College
HAN Techniek

Dulon
HAN

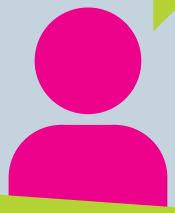
Graafschap College
HAN Zorg en welzijn

Welke problemen ervaren de teams?

Geen optimale samenwerking vmbo-mbo

- Beperkte samenwerking vmbo – mbo logistiek
- Imagoprobleem en lage instroom ondanks arbeidsmarktvraag
- Te weinig verbinding in curriculum tussen vmbo en mbo in de overgang naar het mbo
- Uitval eerste jaar mbo

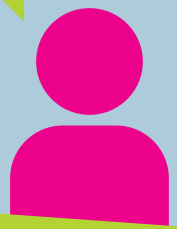
"Vraag de gemiddelde 14-jarige naar logistiek, dan zullen de meesten zeggen 'wat is dat?' Het is dus ook de onbekendheid met logistiek"

Geen realistische beroepsoriëntatie

- Oriëntatiedagen zijn te weinig realistisch en te oppervlakkig
- Weinig verbinding met de beroepspraktijk
- Onvoldoende relevantie van de stage

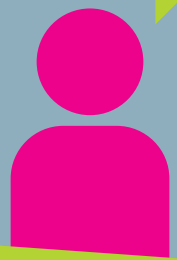
"Een verkeerde studiekeuze gaat vaak om jonge leerlingen die een richting kiezen omdat vriendinnen dat bijvoorbeeld ook doen. (…) Dit blijken vaak leerlingen die niet mee hebben gedaan aan oriëntatieactiviteiten"

Geen realistisch beeld van vervolgopleiding

- Studenten kunnen zich moeilijk voorstellen hoe het is om te studeren op het hbo
- Te weinig realistische voorlichting over het hbo op het mbo
- Te weinig zicht op hbo-vaardigheden
- Weinig kennis van mbo op het hbo

"De exacte vakken zijn weliswaar belangrijk voor de overstap naar het hbo maar het belangrijkste is dat studenten inzicht krijgen in hun eigen doelen én de activiteiten die ze moeten ontplooien om hun doelen te behalen"

Geen goede LOB

- Te weinig aandacht voor voorbereiding op (keuze voor) hbo
- Verschil laatste jaar mbo en eerste jaar hbo is groot (na stage weer in de schoolbanken)
- Te weinig inzicht in hbo-studievaardigheden

"De mbo-instromers moeten vaak leren leren. Ze studeren soms verkeerd en hebben moeite met een aantal algemene vaardigheden zoals verslagen schrijven en daarin standpunten onderbouwen"

Weinig contact tussen mbo en hbo

- Wisselende verbinding tussen mbo en hbo opleidingen
- Te weinig contact en kennis bij docenten van elkaars onderwijs om studenten goed te kunnen adviseren en ondersteunen

"Sommige docenten zijn geïnteresseerd in mijn plannen en dit werkt motiverend, andere docenten houden zich afzijdig of lijken zelfs afwijzend."

"Meer actuele kennis zou me helpen bij het adviseren van studenten"

Wat zegt de literatuur over wat werkt?

Het vergroten van de kennis van studenten over verschillende mbo-opleidingen en de bijbehorende beroepen is een effectieve manier om overgangen te verbeteren.

Gesprekken met mensen uit de praktijk dragen bij aan de beeldvorming over beroep en vervolgopleiding.

Loopbaangerichte begeleiding op school en in praktijk is belangrijk op het vmbo en mbo. Daarbij zijn dialogen tussen student en docent van belang.

Twee typen interventies zijn met name effectief zijn:

1. Het opdoen van ervaringen (stages) op basis van eigen vragen
2. Het voeren van gesprekken gericht op de toekomst.

Het bezoeken van een voorlichtingsdag tijdens de studiekeuzeoriëntatie kan helpen om uitval te verminderen.

Ook proefstuderen is effectief om tot een passende studiekeuze te komen.

Informatie direct van *peers* – ouderejaars studenten – vinden studenten het meest bruikbaar.

Studieloopbaanbegeleiding is belangrijk in het voorkomen van uitval in het hbo.

Daarnaast vraagt het hbo bepaalde generieke vaardigheden. De aandacht voor deze vaardigheden en ook voor hbo-competenties neemt toe, bijvoorbeeld met de komst van het keuzedelenaanbod.

Docenten zijn toegerust en enthousiast voor LOB.

Goede coaching en ondersteuning van leerlingen blijkt belangrijk voor het welzijn van studenten en een soepele onderwijsovergang.

De interventies

Doorlopende leerlijn (vmbo-mbo)

Met de doorlopende leerlijn kunnen leerlingen de opleiding een jaar versnellen. Doel is de doorstroom van het vmbo naar het mbo in de logistiek te vergroten en de overgang van vmbo naar mbo soepeler te laten verlopen.

Speeddates, stagemarkt, stage (vmbo-mbo)

Leerlingen nemen deel aan drie activiteiten:

1. Speeddates met beroepsbeoefenaars
2. Beroepenmarkt
3. Het volgen van een oriënterende stage

Het doel is dat leerlingen een betere keuze voor een vervolgopleiding maken door een realistisch beeld van verwante beroepen te geven.

De HBO-Survivaldag (mbo-hbo)

Hbo-studenten organiseren een dag waarop ze mbo-studenten laten zien wat het hbo inhoudt. Door middel van een opdracht en de mogelijkheid om in contact te komen met hbo-studenten krijgen de mbo-studenten een realistisch beeld van studeren in het hbo.

De Knapzak (mbo-hbo)

Om studenten beter te laten oriënteren op de toekomst is de Knapzak ontwikkeld; een instrument waar docenten onderdelen uit kunnen gebruiken in hun lessen LOB.

Door het investeren in betere ondersteuning van docenten in hun LOB-lessen wordt geprobeerd de leerlingen beter voor te bereiden op een overgang naar het hbo.

Docenten uitwisseling (mbo-hbo)

Het doel van de docentenuitwisseling is om de verbinding en de samenwerking tussen mbo en hbo te borgen.

De veronderstelling is dat meer contacten en meer samenwerking onderling kan leiden tot een betere kennis van elkaars wereld en betere ondersteuning bij de keuze om door te stromen naar het hbo.

Aanbevelingen voor de praktijk

De ontwikkelde interventies voor verbetering van de doorstroom zijn lokale interventies, ontwikkeld en (mede) uitgevoerd door direct betrokken docenten. Corona en de lockdowns hebben de uitvoering van het onderzoek en de interventies flink bemoeilijkt. Een aantal activiteiten kon door de lockdown niet, nauwelijks of alleen in aangepaste vorm doorgang vinden. Door de focus op het omgaan met de scholensluitingen en het aanbieden van aangepast (online) onderwijs was er ook minder aandacht voor de uitvoering van de ontwikkelde (pilot) arrangementen in de laatste twee projectjaren. Uit de evaluatie komen een aantal aanbevelingen voor de praktijk:

- De diversiteit van de doorstroominitiatieven toont *de behoefte aan maatwerk* aan. Sluit daarom met interventies aan op de concrete behoefte van studenten en docenten. Dat kunnen specifieke interventies zijn op team of locatieniveau, naast instellingsbrede aanpakken.
- Lopende initiatieven bij mbo- en hbo-instellingen ter bevordering van de doorstroom zijn vaak *top-down* georganiseerd. Door docenten en onderwijsmedewerkers zelf initiatieven te laten ontwikkelen, ontstaat een *bottom-up* aanpak die dicht bij de inhoud en de praktijk van de opleiding staat.
- *Bevraag en betrek studenten* bij de verschillende fasen, van probleemverkenning en ontwerp tot evaluatie.
- De inbedding in en steun van de organisatie is erg belangrijk. Om de activiteiten intern te borgen en duurzaam in te bedden in de organisatie is het belangrijk dat het thema duidelijk op de kaart staat. Dit kan door *intern opdrachtgeverschap* toe te wijzen aan bijvoorbeeld een of meer directeuren, afdelingsleiders of opleidingsmanagers, die dit thema als aandachtsgebied hebben binnen de instelling of hun cluster.
- Docenten die deelnemen aan designteams moeten ook *ondersteund en gefaciliteerd* werden door het management. Het is belangrijk dat directie of bestuur van de school het proces actief ondersteunt, begrijpt en uitdraagt waarom docenten deze tijdsinvestering doen;
- Sluit ook zoveel mogelijk aan bij *school- of bestuursbrede netwerken* die zich bezighouden met doorstroom of een persoon die dit thema als aandachtsgebied heeft binnen de instelling of het cluster.
- Bij initiatieven gericht op oriëntatie en LOB heeft het meerwaarde om docenten en studenten ook zelf een *actieve rol* in de uitvoering te geven, zodat het iets wordt van de opleidingen zelf. Vanzelfsprekend kan dit alleen als studenten en docenten hierin ook gefaciliteerd worden.

Oberon KBA Nijmegen HAN_ NRO NATIONAAL REGIEORGAAN ONDERWIJSONDERZOEK

Colofon

Doorstroom in de beroepskolom, een handreiking voor vmbo, mbo en hbo, 04-10-2021

Deze handreiking is gemaakt door Benjamin Bremer, Johan Bokdam en Ebbo Bulder van Oberon.

Het onderzoek is uitgevoerd door Tessa Jenniskens, Bianca Leest en Maarten Wolbers van KBA Nijmegen, Benjamin Bremer en Johan Bokdam van Oberon, Marloes de Lange en Martijn Peters van HAN, in samenwerking met de onderwijsinstellingen COG, Graafschap College en HAN.

Het onderzoek is gefinancieerd door het NRO (projectnummer: 405-17-622).